

DIRECȚIILE MIGRAȚIEI PĂSĂRILOR ÎN NORDUL TRANSILVANIEI

Problema direcțiilor și căilor urmate de păsările migratoare în cursul deplasărilor lor sezoniere a preocupat în mare măsură pe ornitologi, mai ales după ce s-a constatat că doar foarte puține dintre ele călătoresc direct dinspre nord către sud (respectiv de la sud spre nord, primăvara). Într-adevăr, cercetări detaliate realizate mai ales prin inelări, iar mai recent cu ajutorul radarului, au pus în evidență faptul că multe specii europene și nord-vest-asiatice migrează toamna spre SV, iar altele spre SE, pentru a ajunge în cartierele lor de iernare din Europa, Africa sau Asia. Pe de altă parte s-a constatat că drumurile înguste de migrație sînt rare, majoritatea speciilor migrînd pe fronturi largi, chiar dacă acestea se restrîng în anumite zone, în funcție de aspectul fizico-geografic al terenurilor survolate de migratoare.

Cu referire la țara noastră s-au publicat destul de multe lucrări privitoare la migrația păsărilor, mai ales în ultimele decenii. Hărți originale de sinteză au prezentat Rudescu (1958) și Munteanu (1969). În lucrarea de față vom descrie căile de migrație urmate de păsările migratoare prin Transilvania, exemplificîndu-le prin speciile cele mai reprezentative.

Pe baza cercetărilor realizate pînă în prezent, se constată că diferitele specii de păsări care cuibăresc la noi sau străbat bazinul carpatic urmează toamna una dintre următoarele trei direcții principale de migrație: 1° NV—SE; 2° NE—SV sau E—V; 3° N—S.

1° Direcția NV—SE

Calea sud-estică conduce păsările central-europene spre peninsula Balcanică și estul Mediteranei, în continuare spre ținuturile de iernare africane sau (mai rar) vest-asiatice. Există cîteva specii ale căror populații se separă la nivelul unei anumite longitudini în două grupe distincte, în sensul că unele migrează spre SE, iar altele spre SV peste peninsula Iberică și Gibraltar. Principala poartă de intrare în Transilvania a speciilor care migrează toamna spre SE este regiunea joasă dintre Mara-mureș și Munții Apuseni, de unde ele continuă deplasarea peste podișul transilvan și traversează Carpații Meridionali spre Muntenia și estul Bulgariei.

Barza albă (*Ciconia ciconia*) este cea mai tipică migratoare care urmează prin Transilvania direcția NV—SE; observații vizuale și regăsirile

exemplarelor inelate dovedesc cu prisosință realitatea acestei căi de migrație, fiind de altfel bine clarificat întregul traseu al berzelor, din Europa pînă în Africa de Sud (fig. 1). Linia la nivelul căreia diverg cele două direcții de migrație ale păsărilor europene urmează traseul Leiden — Osnabrück — valea râului Lech.

Silvia mică (*Sylvia curruca*). Întreaga populație europeană se îndreptă toamna spre SE, spre estul Mediteranei (Iordania, Liban etc.), unde au fost recapturate păsări inelate în Anglia, R. F. Germania, Danemarca, Norvegia. Teritoriul Transilvaniei este traversat de asemenea dinspre NV spre SE, păsărilor de pasaj alăturându-li-se populațiile autohtone.

Silvia porumbacă (*Sylvia nisoria*) migrează într-o formă asemănătoare cu specia anterioară.

Silvia cu cap negru (*Sylvia atricapilla*). Populațiile care cuibăresc la răsărit de 12° long. E migrează spre SE, peste Balcani, Cipru și coastele estice ale Mediteranei.

Lăcarul de stuf (*Acrocephalus palustris*). Toată populația central- și vest-europeană migrează spre SE; majoritatea regăsirilor de păsări inelate în Franța și R.F.G. provin din insula Cipru.

Codobatura albă (*Motacilla alba*). Păsările din peninsula scandinavă migrează peste țara noastră pe direcția NNV—SSE, pînă în Asia Mică, Egipt și Sudan (majoritatea populațiilor europene se deplasează toamna către SV).

Grangurul (*Oriolus oriolus*). Din cadrul acestei specii doar populațiile din peninsula Iberică migrează spre SV, restul păsărilor europene îndreptându-se spre SE (către Grecia, Marea Egee, Creta), pentru a traversa Mediterana pînă în Egipt. Calea principală de reîntoarcere este prin Sicilia—Italia (migrație „în buclă”, deci cu trasee de toamnă și primăvară diferite).

Sfrinciocul roșietic (*Lanius collurio*) are o migrație interesantă, căci păsările de pe întregul areal european (întins spre vest pînă în Suedia, Anglia, Spania) se canalizează toamna prin pen. Balcanică, pentru a traversa apoi Mediterana pînă în Egipt și Africa sudică. Prin Transilvania, păsările urmează o direcție sud-estică (cu excepția exemplarelor din Finlanda și republicile baltice, care pe longitudinea țării noastre migrează direct spre sud). Drumul de revenire în Europa trece prin Orientul Apropiat (migrație „în buclă”).

2° Direcția NE—SV sau E—V

Această cale de migrație este prezentată în mod detaliat de Filipașcu (1968), care aduce argumente bibliografice și personale în sprijinul existenței ei. Față de concluziile lui Filipașcu, avem însă unele observații și completări. În primul rînd, această cale nord-transilvană nu urmează traseul sinuos prezentat de autor (în mare parte similar cu traseul căii ferate Ilva Mică — Oradea), ci este desigur aproape rectilinie; de asemenea, ea este mai lată, desfășurându-se peste întregul spațiu dintre

Podișul Someșan și valea Mureșului. În fine, păsările sosite pe această rută în Cîmpia Tisei în nici un caz nu se întorc spre est în lungul Dunării, pînă la Bosfor (așa cum susține Filipașcu), ci ierneză în Cîmpia Panonică sau în jurul Mării Adriatice.

Direcția NE—SV este urmată de migratoare din Europa răsăriteană sau nord-estică, și chiar din Siberia de apus, care se îndreaptă spre cartierele de iernare din vestul și sudul Europei sau (unele specii) din Africa. Transilvania se află spre sudul acestui front de migrație, păsările ajungînd aici traversînd Carpații Orientali, după care se îndreaptă spre Cîmpia Tisei; aceeași direcție de migrație va fi urmată și de populațiile clocitoare ale bazinului carpatic. Prezentăm în continuare cîteva dintre exemplarele cele mai concludente.

Gîrlița mare (*Anser albifrons*) migrează cu regularitate direct spre vest sau VSV, asemenea observații fiind notate în diferite puncte din județele Cluj, Mureș, Bihor, Sălaj și Satu Mare. Gîrlițele traversează cu ușurință Carpații Orientali, trec peste nordul Transilvaniei și nordul Munților Apuseni, ajungînd în final în zona de iernare din bazinul mijlociu al Dunării și peninsula Italică; în iernile blînde multe exemplare rămîn și la noi, în cîmpia din vestul țării.

Gîsca de semănătură (*Anser fabalis*) migrează pe aceeași cale NE—SV (E—V); specia este mai rară decît gîrlița mare, dar ierneză în mod constant în cîmpia de vest a țării noastre.

Graurul (*Sturnus vulgaris*). Graurii europeni migrează spre V și SV, ei iernînd din Marea Britanie pînă în ținuturile vest-mediteraneene. Exemplare inelate în Transilvania au fost recapturate în Italia și Tunisia (Radu, 1972, 1976).

Cioara de semănătură (*Corvus frugilegus*). Țara noastră se include în cartierul de iernare al ciorilor de semănătură care cuibăresc în partea europeană a U.R.S.S., mai ales în Ucraina, de unde păsările se îndreaptă toamna spre VSV. În același timp, probabil că păsările noastre bășinașe, urmînd o direcție similară, se deplasează spre Ungaria, Iugoslavia etc. Ca atare, are loc o substituție de populații, prin „translația” ansamblului populațiilor dinspre estul spre vestul continentului. Prin acest fenomen se explică prezența numărului mare de ciori care poate fi observat în cursul iernilor în diferite puncte ale țării (inclusiv în județul Sălaj), mai ales în momentele concentrării lor în locurile de dormit, de unde în fiecare dimineață se dispersează după un orar și traseu fix spre terenurile de hrănire.

Cioara grivă (*Corvus corone cornix*) și stîncuța (*Corvus monedula*) efectuează de asemenea deplasări sezoniere spre vestul Europei, într-o formă asemănătoare cu a ciorii de semănătură, dar de proporții mai restrînse. Nu este dovedit, dar este verosimil să credem că și pe teritoriul Transilvaniei au loc în cursul iernii înlocuiri parțiale de populații.

Rața mare (*Anas platyrhynchos*) efectuează deplasări hibernale asemănătoare cu a corvidelor, populațiile din centrul părții europene a U.R.S.S. iernînd în sud-estul continentului și Italia (fig. 2).

Prepelița (*Coturnix coturnix*). Păsările care au cuibărit în Transilvania, împreună cu progenitura lor, se îndreaptă toamna spre SV, pină în Africa. Dintre prepelițele inelate în decursul anilor în Italia, două exemplare au fost regăsite în Transilvania: Tinca, jud. Bihor, 19. IX. 1956; Odorheiu Secuiesc, jud. Harghita, VI. 1934 (*Munteanu, Mătieș, 1974*).

Botgrosul (*Coccothraustes coccothraustes*). Specia este doar parțial migratoare; păsări inelate în țara noastră au fost capturate în nordul Italiei, la latitudini apropiate de cele ale punctelor de marcăre (ex. Cluj — Brescia, cf. Radu, 1972).

Sturzul cîntător (*Turdus philomelos*). Cu toate că exemplare inelate în țară au fost regăsite în Grecia, este sigur că în nordul Transilvaniei această specie migrează toamna spre V sau SV, asemenea observații fiind notate cu regularitate la Cluj în cursul lunii octombrie (Filipașcu, 1968; observații personale).

3° Direcția N—S

Această direcție se încadrează în schema care se considera tipică pentru migrația de toamnă a păsărilor: deplasarea directă din nordul spre sudul continentului. Totuși, doar puține specii urmează o asemenea cale, dintre cele capabile să traverseze întinderile Mediteranei, fără să fie obligate să o înconjoare sau să treacă peste puntea reprezentată de Italia — Sicilia. În afară de rîndunele și drepneaua neagră, direcția N—S mai este urmată de cocori, sitari, bătăuși și câteva specii de passeriforme.

Lăstunul (*Delichon urbica*). Păsările de pe continentul nostru, cu excepția celor din Europa apuseană, migrează direct spre sud sau după direcții apropiate de ruta N—S, iar primăvara în sens invers (*Munteanu și Mătieș, 1980*).

Rîndunica (*Hirundo rustica*). Migrația acestei specii este asemănătoare cu a lăstunului, după direcții generale N—S, cu ușoare devieri locale condiționate de existența masivelor montane înalte.

Drepneaua neagră (*Apus apus*). Zburătoare excelentă, pentru care munții și mările nu constituie obstacole, această specie migrează pe căi directe N—S. În Transilvania apare totuși în număr mic, aici fiind destul de rară și ca pasăre clocitoare.

Cocorul (*Grus grus*). Peste România sînt cunoscute două drumuri de migrație, și anume unul prin Dobrogea, iar altul peste Cîmpia de Vest, ambele conducînd păsările care au cuibărit în nordul Europei spre ținuturile de iernare est-africane. În ultimele decenii efectivele cocorilor au scăzut mult, astfel încît amploarea și intensitatea pasajului lor au diminuat. Menționăm că o parte dintre cocorii care migrează peste Crișana se orientează spre SV (*Beczy — Poliș, 1970*).

Sitarul (*Scolopax rusticola*). Direcția generală a migrației autumnale a acestei specii este N—S, inclusiv peste teritoriul României. Păsările autohtone manifestă însă tendința de a ocoli munții și de a ieși din

bazinul carpatic după o direcție sud-vestică. Primăvara, popularea Transilvaniei are un loc nu numai dinspre sud, ci și dinspre SV de către situri care urmează culoarul Mureșului sau traversează Podișul Someșan (Mătiș — Munteanu, 1979).

Bătăușul (*Philomachus pugnax*). Regăsirile unor păsări inelate în sudul Finlandei atestă pentru țara noastră un pasaj pe direcția N—S, cu toate că alte păsări din nordul Europei se îndreaptă toamna spre SV, în lungul litoralului Atlanticului. Poposește toamna în toate terenurile mlăștinoase din Transilvania.

Turturica (*Streptopelia turtur*) migrează prin Europa, inclusiv prin România, pe direcția N—S, respectiv S—N în timpul primăverii (Mătiș — Munteanu, 1974).

Muscarul sur (*Muscicapa striata*). Populațiile care cuibăresc la vest la 12° long. E migrează prin Franța și Spania pînă în Africa de vest, dar restul păsărilor europene urmează căi apropiate de direcția N—S, traversind Mediterana pe întreaga sa porțiune dintre Sicilia și Cipru. Peste teritoriul Transilvaniei, păsările inelate în Finlanda și regăsite în Grecia urmează această rută directă N—S.

Codobatura galbenă (*Motacilla flava*). Păsările vest- și central-europene migrează spre SV, dar populațiile din Finlanda și republicile baltice trec pe direcția României drept spre sud, către peninsula Balcanică și Grecia și în continuare pînă în Africa.

Pitulicea fluierătoare (*Phylloscopus trochilus*) migrează peste întreaga Europă pe direcția N—S, cu o orientare ușor vestică doar în apusul continentului. În Carpați cuibărește rar, dar este frecventă în toată țara în timpul pasajului de primăvară și de toamnă.

Datele de mai sus (și altele neincluse în lucrare) sînt prezentate într-o formă sintetică în fig. 4, pe care sînt trasate principalele direcții ale migrației de toamnă a păsărilor prin Transilvania.

Drumurile migrației de primăvară, prin care păsările revin în zona de cuibărit, se suprapun în general peste cele de toamnă, avînd desigur o orientare inversă. Există însă și specii la care nu există o asemenea suprapunere, traseele putînd fi diferite. Uneori distanțele dintre ele sînt mici, dar există și specii care se întorc pe rute complet diferite de cele urmate în pasajul de toamnă, dintre acestea fiind menționați în lucrarea noastră grangurul (*Oriolus oriolus*) și sfrînciocul roșietic (*Lanius collurio*).

DAN MUNTEANU

BIBLIOGRAFIE

1. T. Beczy, Rozalia Poliș Observații asupra pasajului cocorilor (*Grus grus*) prin nord-vestul României, în *Calet de comunicări*, Muz. Oradea, 1970.
2. J. Dorst *Les migrations des oiseaux*, Paris, 1962.

3. Al. Filipaşcu *Une route nord-Transylvaine de migration des oiseaux en Roumanie*, in *Trav. Mus. Hist. Nat. Gr. Antipa*, vol. 9, 1968.
4. M. Mătieş, D. Munteanu, *Fenologia şi drumurile migraţiei de primăvară a turturelei (*Streptopelia turtur*) în România*, in *St. cercet., Bot.-Zool., Muz. Piatra Neamţ*, 2, 1974.
5. M. Mătieş, D. Munteanu *La dynamique saisonnière de la Bécasse des bois (*Scolopax rusticola*) en Roumanie*, in *Trav. Mus. Hist. Nat. Gr. Antipa*, vol. 20, 1979.
6. A. V. Miheev *Pereleţi ptiş*, Moskva, 1981.
7. R. E. Moreau *The Palaearctic-African Bird Migration Systems*, London-New York, 1972.
8. D. Munteanu *Bird migration in Romania*, in *Bull. Brit. Orn. Club*, 89, No. 2, 1969.
9. D. Munteanu, M. Mătieş *The seasonal movements of the Quail (*Coturnix coturnix* L.) in Rumania*, in *Trav. Mus. Hist. Nat. Gr. Antipa*, vol. 15, 1974.
10. D. Munteanu, M. Mătieş *Migraţia de primăvară a grangurului (*Oriolus oriolus* L.)*, in *Nymphæa*, 6, 1978.
11. D. Munteanu, M. Mătieş *Der Frühlingszug der Mehlschwalbe (*Delichon urbica*) in Rumänien*, in *Larus*, vol. 31—32, (1978—1980), 1980.
12. D. Radu *Situaţia regăşirilor de păsări înelate*, I.C.P.P. Bucureşti, 1/1972, 2/1976.
13. L. Rudescu *Migraţia păsărilor*, Bucureşti, 1958.
14. H. Salmen *Die Ornithologie Siebenbürgens*, Köln-Wien, vol. 1—2, 1980—1982.
15. E. Schüz et al. *Grundriss der Vogelzugkunde*, Berlin-Hamburg, 1971.
16. G. Zink *Der Zug europäischer Singvögel*, Vogelwarte Radolfzell, vol. 1/1973, 2/1975.
17. * * * *Migraţii ptiş vostočnoî Evropi i severnoi Azii*, vol. 1, Moskva, 1979.

MIGRATION DIRECTIONS OF BRIDS IN NORTHERN TRANSYLVANIA

(Summary)

The paper presents the main routes followed by migratory birds through the northern part of Transylvania, including Sălaj country. The autumn passage presents three different directions, each exemplified by some representative species: 1° *The NW—SE direction*, typical of the White Stork, but also taken by some species of passerines from the central Europe, as for instance the Blackcap, Lesser Whitethroat, Marsh Warbler, Golden Oriole.

2° *The NE—SW or E—W direction* is followed by birds that pass from the European part of the USSR and West Siberia to the winter areas in the south-central Europe or in Africa (White-fronted Goose, Bean Goose, Starling, Rook, Mallard, etc., also the autochthonous Quails).

3° *The N—S direction*. Only few species migrate on this direct route: Woodcock, Swift, Crane, Swallow, House Martin, Spotted Flycatcher, Willow Warbler.

The birds breeding in Transylvania choose in their turn one of these three directions, joining the conspecific passage migrants.

The situation is reversed during the spring migration, excepting the species that come back to Europe on other routes than those followed in autumn (e.g. Golden Oriole, Red-backed Shrike).

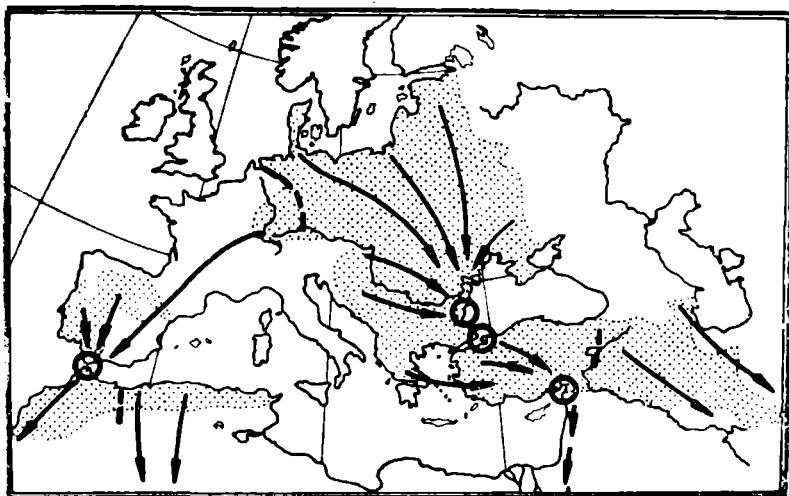

Fig. 1. Drumurile de migrație ale berzei albe (*Ciconia ciconia*) peste Europa și bazinul mediteranean. Cercurile reprezintă zonele de maximă concentrare a păsărilor migratoare (după Schüz, 1971).

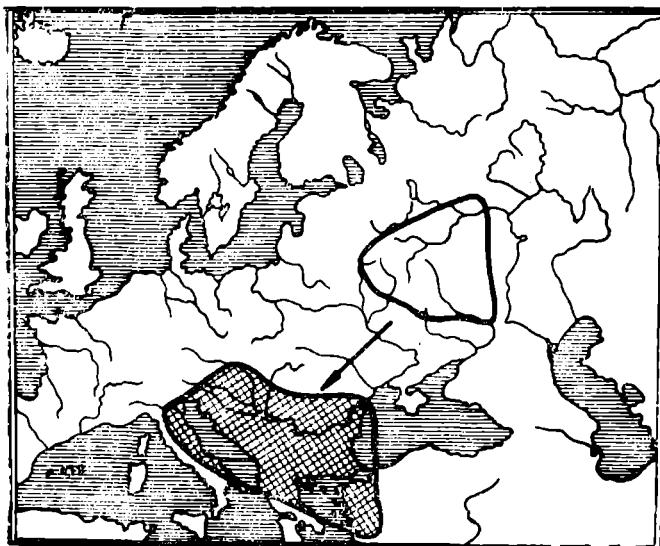

Fig. 2. Zona de iernare (hașurat) a rațelor mari (*Anas platyrhynchos*) care cuibăresc în centrul părții europene a U.R.S.S. (după Șevareva, 1970)

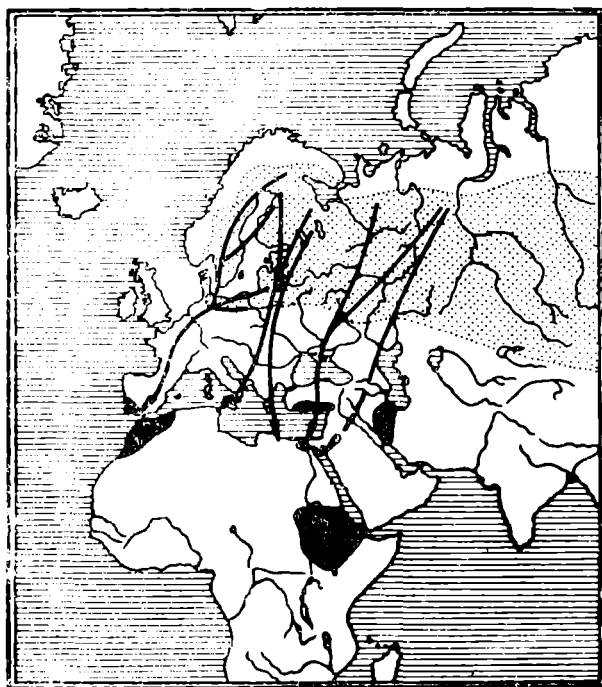

Fig. 3. Migrația cocorului (*Grus grus*) în Europa și cartierul său de iernare (negru) (după Libbert, 1936 și Moreau, 1972).

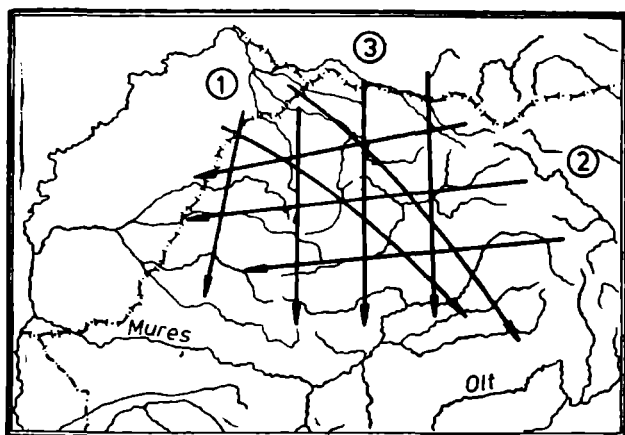

Fig. 4. Direcțiile migrației de toamnă a păsărilor prin Transilvania (original).